

8. Шепітько В. Ю., Щур Б. В. Слідчі технології в розслідуванні злочинів. *Правова доктрина України* : у 5 т. X. : Право, 2013. Т. 5. С. 1052–1064.

9. Щербаковський М. Г. Принципы создания судебно-экспертных технологий. Актуальні проблеми криміналістики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. X. : Гриф, 2003 р. С. 276–279.

УДК 343.98: 343.148

*Климчук Д. В., ст. судовий експерт Харківського НДЕКЦ МВС
України,
e-mail: klimchuk_dv@ukr.net*

НАУКА ЛОГІКА У ПРОГРАМІ СТАЖУВАННЯ ЕКСПЕРТІВ-ЗДОБУВАЧІВ

На сучасному етапі розвитку системи підготовки спеціалістів, особливо технічних спеціальностей (до яких можна віднести і експертів інженерно-технічних напрямків досліджень), філософія сприймається як марна дисципліна, що з досить великим припущенням може бути віднесена до науки. Проте, у гонитві за здобуттям практичних знань втрачено розуміння, що один із розділів філософії, а саме логіка, була фундаментом для побудови багатьох сучасних наук, у тому числі й точних.

Як слідує з визначення логіки як науки, одним з предметів її дослідження є закони вірного мислення.

Закон мислення – необхідний, суттєвий і повторюваний у типових ситуаціях зв'язок між думками. Формально-логічні закони віддзеркалюють найбільш прості і разом з тим необхідні умови правильного мислення. Нехтування цими законами призводить до недисциплінованості, нерациональності, суперечливості мислення і мови.

Базовими законами формальної логіки є закони тотожності, суперечності (несуперечності), виключеного третього і достатньої підстави.

Головною ознакою законів логіки є їх об'єктивність – закони існують незалежно від знання чи незнання їх людьми, а також незалежно від людських думок.

З погляду закону тотожності, в процесі міркувань розрізняють:

- тотожність термінів за смыслом, тобто коли різні терміни виражають одне поняття ;
- тотожність висловлювань за смыслом.

У змістовному аспекті закон тотожності вимагає:

- під час оперування термінами вони повинні мати один смисл у певному контексті.

Наприклад, оперуючи терміном «логіка», яке багатозначне за смыслом, варто чітко визначити лише один його смисл у контексті конкретного міркування;

- у висловлюваннях не повинна бути втрачена однозначність виразу думок при заміні одного терміна іншим.

Таким чином, для дотримання закону тотожності важливо не підміняти зміст поняття, про яке іде мова, а також завчасно домовитися з співбесідниками щодо слів, понять, якими вони будуть оперувати при розмові, дискусії.

Закон суперечності (несуперечності): «Два протилежних судження не можуть бути істинними в один і той же час і в одному і тому ж відношенні».

Для правильного розуміння сутності закону несуперечності потрібно визначити, що таке суперечність і несуперечність.

Розрізняють такі види суперечностей:

I. Об'єктивну та суб'єктивну.

Об'єктивна (реальна) суперечність – виявлене у процесі пізнання об'єктивного світу відношення суперечності між структурними елементами складно організованої системи. Таку суперечність визначають як етап у розвитку певної системи.

Суб'єктивна суперечність – суперечність, що виникає в міркуваннях конкретної особи X за порушення нею закону несуперечності й визначається як непослідовність у міркуваннях. Суб'єктивна суперечність визначається як формально-логічна суперечність і поділяється на такі види:

1. Явна і неявна суперечність.

Явна суперечність – виражене певною мовою відношення між твердженням і його запереченням у міркуваннях особи X одне із них є істинним, а інше хибним.

Неявна (прихована) суперечність – висловлювання, в якому містяться несумісні за законом несуперечності поняття.

2. Контактна і дистантна суперечність.

Визначаються у часовому вимірі міркування особи Х.

Контактна суперечність – ствердження А і відразу ствердження не-А. Дистантна суперечність визначає триваліший часовий вимір промовленої суперечності, тобто спочатку стверджується А, а через певний час Б стверджується не-А. Дистантна суперечність виявляється, коли логічно аналізують тексти, усні промови.

II. У сфері міркувань виокремлюють ще такий різновид суперечності, який отримав назву парадоксу.

Несуперечність – властивість правильного мислення людини, що випливає з дотримання нею закону несуперечності в міркуваннях; властивість двох висловлювань, які перебувають у відношенні протилежності – бути водночас хибними, у відношенні під протилежності – бути водночас істинними.

Закон несуперечності визначає: умови, за яких існує суперечність у міркуваннях, а саме, коли йдеться про один і той самий предмет вимоги несуперечності, послідовності в міркуваннях. Несуперечність, послідовність – суттєва властивість правильних міркувань.

Засобами логічного аналізу міркувань, виражених природною мовою, можна визначити сферу дії закону несуперечності:

1. Закон несуперечності не застосовується до понять, що перебувають у відношенні протилежності, оскільки поняття, перебуваючи у відношенні протилежності, не суперечать один одному.

2. Закон несуперечності застосовується до понять, які перебувають у відношенні протиріччя.

3. Закон несуперечності не застосовується: до пари висловлювань, що перебувають у відношенні протилежності, оскільки вони можуть бути водночас хибними; до пари висловлювань, які перебувають у відношенні підпротилежності оскільки вони можуть бути водночас істинними.

Закон несуперечності вказує також на те, що з двох суперечливих суджень одне є хибним. Закон достатньої підстави: «Кожна вірна думка може бути доведеною».

Закон достатньої підстави – закон, що передбачає обґрунтованість висунутих думок (висловлювань, суджень, тверджень) на істинність у процесі міркувань. Іншими словами, для певного положення мають існувати достатні базові параметри, підстави, в силу яких воно вважається істинним.

Закон виключеного третього: «З двох заперечувальних суджень, які знаходяться у протиріччі, одне істинне, інше – неістинне, а третього не існує».

Заперечувальні судження, які знаходяться у взаєминах протиріччя несумісні ні за істинністю, ні за неістинністю, тобто не можуть бути ні одночасно істинними, ні одночасно хибними.

Як можна бачити, цей закон має сенс і діє за умов дихотомії (у двозначній логіці). У випадку, коли дихотомія є абсурдною, закон не діє.

З вищесказаного можемо зробити висновок, що закони логіки мають велике методологічне й евристичне значення у експертній діяльності. Вони вчать виражати свої думки в певних мовних формах точно, чітко, однозначно, не суперечити самому собі, бути послідовним, вміти обґрунтовувати думки. Закони логіки допомагають логічно оцінювати міркування (усні та письмові), мислення промовців, авторів певних текстів.

Знання сутності законів логіки та їх вимог до розумово-мовленнєвої діяльності експерта є необхідною умовою для досягнення істини в пізнанні та формальної правильності міркувань.

Список використаних джерел:

1. Карамишева Н. В. Логіка і правознавство : навч. посіб. для студентів-юристів. Львів : Львівський національний університет ім. І. Франка, 2012. 120 с.

УДК 342.9.

Лейбюк В. М., провідний фахівець Івано-Франківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру

РЕГУЛЮВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОЇ СТОРОНИ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна діяльність судового експерта повинна базуватися не тільки на нормативно-правових актах, а й на моральних та етичних правилах поведінки. У тлумачному словнику